

est, duorum castrorum, imposuit. Sed enim vel hæc sola urbs luculentè ostendit, Gadira-
rum hereditatem non præcisè limitat fuisse
fluviu[m] Jabok, ut quem tandem apud Phuanel
transmisserit Jacob. De altera Dabir, qui ultra
Hebron exstabat in montosis Iudeæ locis,
diximus supra.

Jam verò cùm sequitur, *Præterea in plantis Beth-aram, etc.*, enumeratur nonnulla: urbes Gaditice, inde à Jazer; unde hujus hereditatis descriptionem sumus auspicati: hoc est, ab ea cór, quā God apud austrum proxime occidentem et Jordaniem attingebat, sursum per ergo versùs septentrionem, per amensisiam illam plantim, quā ad Jordaniem jacebat, usque ad lacum Genesaram. Id enim significant illa verba: *Retiqua pars regni Schonitis, rīx Ilezebon; ipsa Jordani et fines, usque ad orramuris Tiberiadis, cis Jordaniem versus orientem.* Dicitur autem *retiqua pars*, quia proximan versùs austrum, Rubenite habeant. Illud verò, *cis Jordaniem versus orientem*, nihil aliud quóniam ripam Jordani sinistram ostendit. Nam dextra pertinet ad novem tribus et dimidiam. Sant igitur istis verbis designati fines occidui hereditatis Gaditice, ab austo versùs septentrionem; est autem credibile, has urbes quo ordine annumerantur, eodem in progressione quam occurrisse. Fuit ergo, Beth-aram inter alias maximè australis, et Jazeri proxima. Deinceps verò Beth-Nimra; post hanc, Suceoth, tum postremo loco, Saphon, et san hujus quoque nomini consentaneum est, quod septentrionem significat, ipsum exterius aquilonariorem fuisse. Quin ipsa etiam, quantum erit ex Jacobi itinere possumus conjectura angari, non alio potest loco apud Jordaniem commode statu, quā ordo ille, quem modo diximus, postulat. Ille enim à Phanuel profectus, cum fixa tabernaculis paululum quievisset, Jordanem hic traxerit et usque ad Salem progressus est, Saphoneum quoque super Jordaniem extulisse, autem locare possunt Eusebium de locis Hebr. Sed de reliquis duabus, an in fluminis ripâ, an paulum interior existenter, nihil laboro. Est enim res incerta. Illud verò certum, meo quidem iudicio, videri debet; postas fuisse omnes *cis Jacob*, quando Jordani plantis nominatur, in quâ extiterint. At Dabir, Mahamam, Betomim, Ramam-Masphe, de quibus nuper agemus eas fuisse sitas trans Jacob. Sed et pauci nomina istarum enodem, atque explicem, Successu tabernaculis Jacobi

vocata est, in quibus se sōisque hominī re-
creavit, cū Mesopotamia revertens, à fratre
suō Esai se expeditivit. לְמִצְרָיִם, solent inter-
pretari, domum excelsam, sed quia in Deuteronomio
michabat littérānum pro mēmo ultimo loco, mihi
probabilis videtur urbem hanc à virō quiepiam,
eui nomen, Haram aut Haran fuerit; appellata
tamen esse Beth-Nerim, Pardi domus est; unde
הַמִּזְבֵּחַ, hoc est, pardo, eam nominavit Isaías,
cū ab aqua et latus pascuis prædicaret.
Erat enim, ut sep̄ diximus, universa isti
planiæ, ad Jordānem, leuissimum fecundissi-
moque sol: quippe summissore, et quod
quotanuis redundantis fluminis aquis recrea-
batur.

COMMENTARIUM. CAPUT XIII.

com Rubenitis et Gaditis flagitare hanc hereditatem; verum quia dimidiatam modò tribus essent, nullam esse in Numeris factam petitionis ipsorum mentionem. Rursus Nehmannus opinatur, cum Rubenitis atque Gaditis attributi fuissent possessiones, quod horum ususbusseretur, id in medium omnibus reliquis tribibus esse propositum, itaque Manassenses et Jairum, singulari audacia sua et fortitudine fretos, eam Dei Mosisque liberalitatem arripuisse, cum essent etiam ipsi re pecuniarum divites. Per me igitur libera est sua cuique existimatio, in re obscurâ et incertâ, neque maximè etiam momenti. Mosen autem nihil in his rebus temere constituisse, id vero testis simus est. Sed neque illud satis expeditum est ad explicandum, minorne, an aqua pars Manassensem fuerit, qua c̄is Jordaneum cedunt, cum eis que transvit. Enumerantur quidem stirpes septem, quae transierunt, at totidem in Paralipomeno prosapia nominantur, que c̄is mansere. Nam verbum *ET* tollere istam dubitationem non potest. Non enim dimidiatam modò, sed divisa quomodocumque rei partem alterutram significat. Sed istud iterum tractabimus capite 17, quare nunc haec temus.

Rursus illud: *Et fuit dimidia tribù filiorum Manassisi, etc.*, minima supervacaniam est, sed ratam fuisse istam Mosis donationem ostendit, quamvis sub conditione, ut diximus, facta esset. Atque in istorum hereditate describenda, ut in aliorum, progressus fit ab austro in septentrionem. Gaditarum enim finis terminabantur a septentrione ad Mahanaim, itaque hinc auspicamus australes Manassensis. Etsi autem hic nulli certi limites aquilonares nominati sunt, tamen in Paralipomeno est, Manassensem possessiones pertinuisse usque ad Baal Hermon, et Sanir, et montem Hermon. De paxis, sive Havoth-Joir, redacta lector in memoriam eorum que prodita sunt in Num.: positi fuerunt illi in regione ea quæ Argob est cognominata, de qua sūa erit dicendi locus. Sed admirabile profectio est, quod Iair totas sexaginta urbes adipiscitur in Manassensem hereditate, quoniam certum est, Iudeum, non Manassensem fuisse. Erat enim Segubii filius, Esronisque nepos. Sed responderi posse putto, Iairum virum fortissimum Manassenses secutum esse, cum esset ex Manassensi Machiris, viri celeberrimi, filii prostratus, ob quam causam ipsa etiam sacrata iterum Manassum filium appellavere in Num., enim tanta sanguinis necessitudo salis esse potuit, ad adipiscendam apud eos hereditatem, quibus hinc non forte, sed Mosis vel Dei veritis arbitrio assignabatur. Porro Nobe, quin Jairis filius fuerit, aut certè proxima illi cognatione copulatus, vix potu ambigundam esse, cum ille Paralipomenon locus luculentar sanciat, Noben urbem, sive Canath in illorum 60 pagorum numero fuisse. Ceterum nuga mere sunt, et indigna relatu prorsus, quibus doctores hebrei nituntur officere, alium Jairum Segubi filium, alium hunc Manassensem fuisse, cum clara res sit, utrumvis fuisse possessorum istorum 60 pagorum. Rursus illud quoque dubitationem magnam habere videtur, quod qui primò dimidia tribus Manassis vocantur, iti mox dicuntur, dimidium filiorum Machir, cū ex Paralip. appearat, Manassen filios genuisse duos, Ezrielem ex uxore, Machirum ex pulice. Sed hoc secundum est, si eas interpunctiones sequamur, quae in Hebreo nam habentur. Sunt enim verba hebreia, si *xar xig*, reddantur, hujusmodi: *Fili Manassis, Ezriel,* quem peperit concubina illius Aramaea peperit Machir, patrem Gaalad, quæ eo sensu esse accipienda censem Klinii, ut putemus Ezrielem, non ex concubinia illâ Aramaæ, sed ex alia quāpiam matre prōcreatum fuisse, et quidem patre Gaalad, avo vero Manasse, nomine matris illius in hoc scripto præteritum esse, ita quæ Ezrielem non feisse filium Manassum, sed præpotem. Et sanè hoc esse vorum, conficitur luculentor ex Numeris. Et Machirum Manassum fuisse primogenitum, ut sic dicam, audiens capite 17. Cur autem in Manassis stirpe recensendum, pronepos ante filium commen- raretur, fieri potest, ut illius tum gloria major fuerit ex rebus gestis. Quod si ita minus probabilitate videtur, per me licet existimes, Machiri etiam nomen Ezriel fuisse. Aut si Latinum tralem non lubet repudiare, quando ea approbatorem habet R. Salomonem, et certum est intercauta non esse vetustissima, dicas licet. Ezrielem ex legitimo connubio natum, obiisse absque liberis, itaque universam Manassis stirpem ad Machirum ancillæ filium recessisse, quæ ideo in illâ Mosis recessione, quæ fit in Numeris, nullam esse posteritatem Ezrieli mentionem, ut neque in hoc commentario, quem in manibus habemus, cum cap. 47 ista repetatur. Quod si neque istorum quidquam satis placere potest, existimemus, cum duos heteros filios Manasses, alterius modò Machiris, neque huius universam, sed dimidiatam posteritatem c̄is Jordaneum man-

